

## Kent Lokantalarına Karşı Çıkan Liberaller

Geçenlerde Besim Tibuk bir açıklama yaptı. Hedefinde İstanbul'daki kent lokantaları ve orada verilen ucuz yemek hizmeti vardı. Öncelikle söylediklerini noktasına, virgülüne dokunmadan aktaralım.

*“Kent lokantaları çok prim aldı çünkü orada 3 kap yemeği 40 liraya veriyorlarmış. Ben İBB'ye teklif ediyorum, kasap açsın, bakkal açsın. Bütün bunları onlar yapsın madem öyle. Belediyenin asli görevi şehri değerli kılmaktır, fakir fukarayı doyurmak değil.”*

Tibuk liberal camianın çok bilinen isimlerinden biri. Partinin başında olduğu zamanlarda ateşli konuşmalarıyla ünlenen bir siyasetçiydi. Kemalist devlet eleştirisinin gözden düştüğü ve Erdoğan liderliğinde Yeni Türkiye'nin inşa edildiği süreçte sessiz sedasız siyasetten çekildi. Bu arada yeri gelmişken söyleyeyim, kendisini liberal olarak tanımlayan pek çok kişi gibi Besim Bey de CHP'li belediyeler, Kemalizm, devletçilik gibi konularda cömertçe ve sert bir dille açıklama yaparken Türkiye'nin son 10 yılda geçirdiği dönüşüm, ülkenin mülkiyet düzeni üzerindeki parti-devlet etkisi, siyasi kayırmacılık, temel hak ve özgürlükler ve liyakat gibi konularda susmayı tercih ediyor. CHP'yi eleştirirken yükselen liberal ses, AKP hakkında konuşurken fısıltıya dönüşüyor.

Bu parantezi kapatıp kent lokantalarına yönelik liberal eleştiriye geri dönelim. Tibuk aslında bir çıkış yapmadı. Bir süreden beri liberal medya hesapları, aktörler ve forumlarda dönen bir tartışmaya kendisince katkı sundu, belki de dile getirerek zaten mevcut olan eleştiri hattını daha da popülerleştirdi.

Kent lokantalarına yönelik liberal eleştiri birkaç noktada somutlaşıyor: Öncelikle belediyenin lokanta açarak piyasa fiyatının altında yemek satması popülist bir uygulama olarak görülmekte. Seçim kazanmak isteyen bir siyasetçi (İmamoğlu) kamu kaynaklarını popülist bir irrasyonellikle kullanıyor.

İkinci mesele, piyasaya müdahaleyle ilgili. Henüz hiçbir ticaret odası açıkça belediyeyi ve İmamoğlu'nu karşısına alıp açıklama yapmadı. Ama 3 kap yemeğin 40 liraya satıldığı bir ortamda özel teşebbüsün, yani kent esnafının, bu fiyatlarla rekabete girmesi mümkün değil. Yani aslında İmamoğlu'nun yaptığı, kamu sübvansiyonu yoluyla piyasada haksız rekabetçi bir ortam yaratmaktan ibaret.

Üçüncü mesele ise yoksulluğun çözümüyle ilgili. Yoksulluk ve açlık devlet yardımıyla çözülemez. Bir zamanlar çok sık yapılan ABD-Sovyetler karşılaştırması dahil olmak üzere piyasacı model ile devletçi zihniyetin karşı karşıya geldiği toplumlarda devletin sunduğu çözüm kapitalizmin gerisinde kalmaya mahkûm. Zenginliğin özel teşebbüs aracılığıyla yaratıldığı mülkiyetçi kapitalist toplumların planlamacı sosyal devletçi alternatiflerinden daha özgür ve daha refah içinde olması gerçeği bu açık üstünlüğün olgusal bir ifadesi aslında.

Bu eleştiri seti anlamlı ama yeterince ikna edici değil. Çünkü beslenme, barınma, eğitim ve sağlık gibi alanlarda bireysel imkânlar tıklandığında işe kamunun müdahale etmesi dışında işlevsel hiçbir çözüm yok. Diyelim ki insanlar kendi hataları veya toplumun örgütlenme biçiminin yarattığı ekonomik kriz koşullarında aç kaldılar. Ne yapmak gerekir bu durumda? Bırakalım da açlıktan mı ölsünler? Veya barınma... Kirada fiyat artış hızı büyük bir sosyal krizle karşı karşıya bıraktı insanları. Özellikle büyük kentlerde aile desteği olmaksızın alınan ücretlerle kiralık ev bulmak neredeyse imkânsız hale geldi. İnsanlar ahırdan bozma yerlere servet ödüyor. Piyasa böyle mi kalsın? Dev let müdahale etmesin mi? Yoksul öğrencilerin okuması, cebinde parası olmayan hastaların tedavi olması da benzer sorunlara gebe. İnsan hayatını ilgilendiren ve karşılanmasında yüksek düzeyde dışsallık olan bazı alanlara ciddi kamu müdahalesi gerek.

Liberalizmin neo-liberal versiyonu ise sosyal meselelerinin çözümünü zamana ve sivil topluma bırakıyor. Oysa akut sorunlar karşısında ne zaman bir çare ne de sivil toplumda örgütlenme ve dayanışma ilişkileri o kadar güçlü. Bu noktada Türkiye’de liberalizmin içeriği ve ideolojik ufkuna dair de birkaç şey söylemek lazım.

Türkiye’de liberal düşünce çok zayıf. Bu sonucun bir nedeni şüphesiz ki sınıfsal. Batılı anlamda bir burjuva sınıfımız hiçbir zaman olmadı. Burjuva sınıfının görece zayıflığı liberal düşüncenin gelişmesini en başta engelledi. Belki de bu nedenle liberal kesimler son derece amorf bir karakterde. Kendisini liberal olarak tanımlayan kesimlerin ağırlıklı bir kısmı aslında muhafazakâr. “İngilizce bilen muhafazakâra liberal deniyor bu ülkede.”

Liberal düşüncenin fazlasıyla sağa yatkın olması bir diğer sorun. Sosyal liberalizm ve Rawls değil, neo-liberalizm yani Hayekçi düşünce egemen liberal dünyaya. Bu durum liberalizmle sosyal demokrasi ve hatta liberalizmle sosyalizm arasında zaten çok az olan düşünsel etkileşimi hemen tümüyle engelliyor. Tabii bu noktada ülkenin solcu aydınlarındaki sinik tutumun da rasyonel bir iletişimi imkânsız hale getirdiğini söyleyebiliriz. Bu ülkenin standart solcusu Marx’ın Adam Smith’i okuduğu kadar okumuyor liberal klasik ve modern klasikleri. Tabii bir yerde bilgi olmayınca değerlendirmelere ön yargılar kaynaklık ediyor.

Pek çok Kemalist ve sosyalist liberalizmi “liboşluk” olarak görmekte. Liberal ve nonoş kelimeleri birleştirilerek türetilen bu sözde kavram, liberalizmle alay etmek için bulunmuş, toplumsal cinsiyetçi yanı da ağır basan bir küçümseme ifadesi. Oysa liberal düşünce bireycilik, özgürlük ve anayasal demokrasinin gerçek kaynağı. Siyasi toplum olarak yaşadığımız pek çok sorunun bir nedeni de ülkedeki liberalizm eksikliği. İnsanların bireyci olmadığı bir toplumda bireylerarası müzakereye dayalı demokratik bir kültürü ayakta tutmak imkânsız.

Sonuç olarak bir sefalet yaşıyor liberal düşünce içinde. Çünkü bu ideolojik hattın popüler isimleri, Besim Tibuk örneğinde olduğu üzere insanların açlık çekmeleri karşısında duyarsız. Ayrıca Atilla Yayla gibi isimler de var. Demokrasiyi terk edip anayasal monarşiye geçelim diyen akademisyenler sağ otoriter zihniyeti liberalizm adına meşrulaştırıyor. Peki, bu kördüğünden bir çıkış yolu var mı? Liberaller toplumu ve demokrasiyi önemser bir dili içselleştirmedikleri, solcular da liberalizmin teorik kaynaklarıyla yüzleşmedikleri müddetçe bu neo-liberalizm-liboşluk sarmalı kendini yeniden üretmeye devam edecek gibi.

**Armağan Öztürk, "Kent Lokantalarına Karşı Çıkan Liberaller"**

<https://www.fikirtepedi.com/siyaset/kent-lokantalarina-karsi-cikan-liberaller/> (Yayın

**Tarihi: 26 Nisan 2024)**